

KLASYKI POLITYKI

Niedźwiedź w Rosji – symbol wiecznie żywy

9 STYCZNIA 2012

5 MINUT CZYTANIA

AN

Dotychczasowy symbol barbarzyństwa niespodziewanie nabrał nowych znaczeń w rosyjskiej polityce.

AN

AN

AN

W tradycji chrześcijańskiej niedźwiedź przedstawiany był z reguły negatywnie – uosabiał nieczystość i rozpustę, a niekiedy wręcz siły nieczyste, diabelskie. Jako złośliwy i chciwy głupiec niejednokrotnie występował w rosyjskich przysłowiach i bajkach. Niesympatyczny jest nasz bohater również w rosyjskiej literaturze klasycznej i do tej pory nie było żadnych podstaw historycznych, by nadawać mu rolę symbolu, z którym Rosjanie utożsamialiby siebie i swój kraj.

Tym bardziej że na Zachodzie od dawien dawna przypisywano mu rosyjskie barbarzyństwo, agresję, nieprzewidywalność. „Russia si mutes apices ex ordine primos, Non inconveniens Ursia nomen erit” – pisał pod koniec XVI w. Sebastian Klonowic w „Roxolanii”, a XIX-wieczna karykatura europejska pełna była agresywnych misiów (1). Niewiele się zmieniło do czasów nam współczesnych. „Brutalny, brudny niedźwiedź rosyjski. Rosyjska kultura może zgwałcić cywilizację europejską” – tak zatytułowano wnioski z przebadania ponad 500 tekstów z prasy brytyjskiej („The Independent”, „The Times”, „The Telegraph”, „The Observer” i „The Guardian”) za lata 1998–2006 pod kątem rusofobii. Wniosek: dla Brytyjczyków Rosja to kraj barbarzyński, skłonny do stosowania przemocy, Rosjanin zaś to brutalny niedźwiedź, po którym niczego dobrego spodziewać się nie można.

Rok Niedźwiedzia

Popularyzowanie niedźwiedzia jako marki Rosji, na przekór zachodniemu wizerunkowi, rozpoczęło się 12 lat temu. Wówczas, w przededniu wyborów 1999 r., pojawiło się na logo Międzyregionalnego Ruchu Jedność (Межрегиональное

AN

движение Единство – Медведь), a następnie przeflancowano je do symboliki partii Jedna Rosja, utworzonej w rezultacie połączenia Jedności z blokiem Ojczyzna – Cała Rosja w 2003 r. (2).

W ten sposób na rosyjskiej arenie politycznej niedźwiedź stał się postacią niezwykle ważną. Jedna Rosja (właściwsze byłoby tłumaczenie nazwy tej partii jako Zjednoczona Rosja) starała się maksymalnie rozpowszechnić ten symbol. Walka o młode serca przejawiała się m.in. w działalności międzyregionalnego ruchu Miszki (Misie), skupiającego dzieci w wieku od 8 do 15 lat. Jego aktywiści w 2007 r. zwrócili się do Władimira Putina z prośbą, by stał się liderem ruchu, ponieważ jest on najważniejszym misiem Rosji.

W tym samym roku pojawił się projekt Multirossiji – serii animowanych filmów, w których miś z plasteliny przedstawiał dzieciom różne regiony kraju. Grupa Nowi Ludzie zaproponowała, by 2008 r. ogłosić Rokiem Niedźwiedzia. Jej zdaniem niedźwiedź – jako wyraziciel siły i pewności siebie – jest rzeczywistym symbolem Rosji i strażnikiem jej państwowości. Młodzież Jednej Rosji stworzyła ruch Barłóg, którego celem stała się popularyzacja zawołania kibiców sportowych „Naprzód Rosjo!” (3).

W tym kierunku zmieniono herb Republiki Maryjskiej. Teraz jest to niedźwiedź z mieczem i tarczą (4), zaś logotypem omskiej obłasti (województwa) stała się niedźwiedzia łapa (5). Chyba nie trzeba dodawać, że rządy w obu tych regionach sprawują przedstawiciele Jednej Rosji.

Gospodarz kraju

Pomyślano także o swoistym powiązaniu ogniów zależności pomiędzy niedźwiedziem, rosyjskością, władzą i Jedną Rosją. Niedźwiedź – gospodarz lasu, a teraz gospodarz kraju – zaczął określać istotę rosyjskości i możemy zaobserwować zjawisko, które ma spore szanse znaleźć się w podręcznikach akademickich jako przykład „wynalezienia tradycji”. Niedźwiedź urasta do autentycznego symbolu narodu. Uosabiając ogrom kraju, jego siłę, potęgę przyprawiającą sąsiadów o drżenie, jest jednocześnie dobroduszny, co pomaga tworzyć pozytywny obraz stosunków międzynarodowych. Niedźwiedź nie ma drapieżnego charakteru, dlatego wszelkie jego akcje siłowe zawsze można usprawiedliwić zwrotami typu „obudzili misia”, „nie należy drażnić niedźwiedzia”.

Niedźwiedź z jego pogańskimi konotacjami dobrze wpisał się także w retorykę ekstremistycznych grup nacjonalistycznych z ich wezwaniem „Rosyjski niedźwiedziu, obudź się!”. Pieśń zatytułowana „Rosyjski niedźwiedź” znalazła się na CD grupy Kołowrat obok takich jak: „Prawicowy obstrzyżony”, „Nie kupuj u czarnych!”, „Rasowa wierność”, „Naszym symbolem jest swastyka”.

Gdy Borys Bierzowski tworzył z grupą politologów logo Ruchu Jedność, nie wziął jednak pod uwagę faktu, że wizerunek niedźwiedzia jest ambiwalentny. Obok cech pozytywnych (siła, władza, sprawiedliwość, dobroduszość) ma w Rosji również konotacje zdecydowanie negatywne, wykorzystywane dzisiaj w propagandzie antyrządowej przez wszystkie siły opozycyjne. Hasło wyborcze komunistów odwołuje się do znanej bajki o niedźwiedziej przysłudze: „Zatrzymaj partię niedźwiedzich przysług! Głosuj na KPFR!” (6). Liberalowie widzą w niedźwiedziu agresję i despotyzm. Niedźwiedź Jednej Rosji staje się dla opozycji symbolem autorytaryzmu, sobiepaństwa, bezczelności, tupetu, złodziejstwa i pasożytnictwa (7). A ulica sobie szydzi jeszcze dosadniej (8).

Adwokat i znany bloger Aleksej Nawalnyj, walczący z korupcją i sprawiający tym władzy niemało kłopotów, zorganizował ostatnio konkurs na plakat pod hasłem: „Jedna Rosja – partia oszustów i złodziei”. Wśród ponad 300 prac, które wpłynęły, przeważają te z niedźwiedziem.

Jednym ze sposobów delegitymizacji władzy za pomocą symbolu stało się również pokazywanie podróbki, imitacji, nieprawdziwości, nieautentyczności niedźwiedzia „jednorosów”. „To nie niedźwiedzie, ale kozły!” (9) – krzyczy jeden z plakatów. Na innym miejscu niedźwiedzia zajął szczur w przebraniu, na kolejnym szczur zastąpił niedźwiedzia: „Szczury muszą odejść!” (10).

Symbol niedźwiedzia może budzić sympatię. Kto nie zna Kubusia Puchatka? Lubimy misie. Jednak w dzisiejszej Rosji niedźwiedź przekroczył granice sympatii i antypatii – wykorzystywany jest w walce politycznej w państwie, którego prezydent ma niedźwiedzie nazwisko. W takich warunkach walka wokół niedźwiedzia jest nieunikniona. Polowanie na niedźwiedzia to walka o rosyjskość, o jej interpretację.

Polityka 52.2011 (2839) z dnia 21.12.2011; Świat; s. 72

Oryginalny tytuł tekstu: "Polowanie na niedźwiedzia"

Andrzej de Lazari, Oleg Riabov

POLITYKA

PULSAR

DWUTYGODNIK FORUM

POLITYKA INSIGHT

LEŚNICZÓWKA NIBORK

Projekt: Cogision, Ładne Halo

Wykonanie: Vavatech

Prawa autorskie © POLITYKA Sp. z o.o. S.K.A.